

mint Bessenyei György. Ezúttal *Tariménes utazását* adták ki a diákok részben saját költségükön, terjedelemre az Akadémia kiadványaival versenyző kötetben. Ezt a testes politikai regényt Bessenyei élete főmunkájának tekinthetjük: zamatos nyelvében itt foglalta össze élete összes problémáit a XVIII. század divatos formájában, az utopisztikus regényben. Fénelon *Télémaque*-ja, Voltaire szatirikus regényei, talán Barclay *Argenise* voltak a mintái, de Bessenyei, ki sohasem szerette a szolgálai másolást, csak a formát vette át és saját töprengéseit, sőt egyéni történetét is belevitte ebbe a művébe. A könyv maga elsősorban az *állami* berendezkedés regénye és állandóan a XVIII. századi nagy gondolkozók, Montesqueui és Rousseau koncepcióival való küzdelem, illetve azok egyeztetése a teréziánus és fredericiánus abszolutizmus tényeivel. Ezzel összefüggésben áll a regényben a vallási türelmesség problémája, mely Bessenyeinek is életproblémája volt és melynek nehezen lehetne lelkesebb apostolát találni, mint a deista Bessenyeit. A nagy magyar racionalista író-gondolkodó légüres térben kavargó gondolatai így, a magyar teréziánus állam és a magyar vallási harc kérdéseire vonatkozó célzások révén válnak életszerűvé. Mindezek felett vonzó jelenség Bessenyei nyelve, mely még a nyelvújításon innen, gyökeres tisztántúli magyarsággal igyekszik kifejezni mindazt, amire Voltairének, Rousseauanak, Montesqueuinek már egy raffinált, szinte dekadensen színtelen és minden nuancera hajlékony eszköz, a XV. Lajos-korabeli francia nyelv állított rendelkezésére. És ez a stílus egyúttal Bessenyei elszigetelten küzdő egyéniségének is kifejezése és híven tükrözteti lelkét, mely mint a homokba futó puszta folyó, sivár magányban mult el. Köszönet a lelkes ifjoknak, kik visszavezették az irodalmi élet medrébe! *Eckhardt Sándor.*

Színházi szemle.

A Nemzeti Színház évadnyitóul Hevesi Sándor Jókai-adaptációinak legelsejét, a másfél évtizede jelentékeny magyar-színházi sikert elért **Az új földesúr**-at iktatta műsorába. A klasszikus regény figurái vonultak fel megint rendre előttünk, nem mondhatnám, hogy: kiléptek a regény lapjai közül, mert ennek a dramatizálási kísérletnek főbaja épen az, hogy nagyon is az epikus cselekvény betűihez tapad s abból csak azt nem adja, ami valójában a lényege: az osztrák lovag fokozatos lelki átalakulásának rajzát. Itt Jókai finom lélekelemzéssel dolgozik, gondosabban és mélyebbre ásva, mint bárhol írói művében s ennek az analízisnek végigvezetésére a színpad nem lehet alkalmas. Maga Jókai aligha adta volna rá a fejét, hogy *Az aranyember* módjára ebből a regényéből is színpadi változatot írjon. Hevesi Sándor egész színpadismeretét latbavetette, hogy az epikai anyagba valami drámai lélekzetvétel költözzék, de színpadjának mozgalmassága végül is a földolgozóról majdnem egészen az epizódok felé billenti a súlypontot: Ankerschmidt sorsáról a lányaiéra, ezek szerelmi történeteire, melyek mindegyike itt, a színpad megvilágításában meglehetősen konvencionális romantikává bágyad. S ezek között a tábornok markáns alakjából is jobbára csak az érzelmes apa vonásai maradnak meg, akinek háta mögött szövődnek-szakadnak a szerelmi szálak, maga pedig csak amúgy végszóra jelenik meg, hogy megbocsásson, bánattal sujtassék vagy áldását adja.

A Magyar Színházban annak idején ez az érzelgőssé lágyított Bach-korszak is nagyon tetszett. Jókai világa a figurákon is, a dialóguson is megmegcsillant s ha az önkényuralom légköre valamelyest künn is rekedt a színpad mögött, Jókai hangja, magyar és meleg lelke azért előntötte a

deszkákat s a közönség szívesen elringatózott szivárványos tavának tük-rén.

A Nemzeti Színház gárdája ebben a mult századközépi hangnemben nagyon otthon van, a legutóbbi játékidények műsorán is bőven akadt alkalma, hogy beleélje magát. Azt lehetett várni, hogy a korhangulatot, a darab tónusának patinás szépségét majd most is hiánytalanul és nagy szuggesztív erővel megéreztetik. E tekintetben sem számolhatunk be makulátlan eredményről — talán mert azt a bizonyos «patinát» nagyon is tudatosan mutogatták. A színpad kegyelete nem lehet irodalomtörténeti gyöngédség, nem szabad pillanatra sem azt éreznünk, hogy: itt valami kegyeleti objektumot kínálgatnak, valami «antik» értéket. A színpad mindig a máé s játsszák bár rajta Aischylost: az első elhangzó szónak már azt az árnyalatot kell kapnia, mintha abban a pillanatban szakadna ki egy friss emóciótól meghullámoztatott lélekből.

Az új földesúr új előadása valahogyan nem bírt egységessé és magától adódóvá átmelegedni. Legkülönb értékei majd mind az epizódban mutatkoztak meg, néha épen a színpadi miniatürmunkában. A közreműködők során is szinte a színlepi sorrend viszájára kell végigtekintenünk. Bodnár Jenő tiszta művészi igazságot adott Vak Mihály egyetlen, a lényegesebb dolgokkal még csak nem is kapcsolatos jelenetében. Gabányi László Kampós kasznárjának hamisítatlan magyar zamatában is zavartalan gyönyörűségünk tellett. A komikai hangnemben Vaszary Piroska és Náday Béla duettje ha mindjárt nem sok új leleménnyel is, de legalább őszinte játékos kedvvel szolgálta a sikert. A szerelmi fordulatok részesei közül a hálásabb rész a hölgyeknek jutott: Mátrai Erzszi és Somogyi Erzszi élt is az alkalommal, amaz Hermin-

nek a színpadon nagyon passzívva vékonyodott szerepéből csalt ki néhány erősebb drámaiságú akkordot, ez Eliz-Erzsike napsugaras alakjának adott kellő hitelt, csak nagyon gyéren esve vissza némi régibb modorosságába. Lehotay egy kissé unalmasan volt nemes és daliás, Harasztos még unalmasabban becstelen és kalandor. Fűzes Anna kacér Pajtaynéja szép, de élettelen. Gál Gyula tekintélyt vitt Grisák ügyvédnek Jókai elgondolásában nyilván kissé «minden hájjal megkent»-ebb alakjába. Kürti nyakas Garanvölgyi Ádámja talpig férfi és kiskörméig magyar, annak ismét csak a darab az oka, hogy ez a szerep csak a záróakkordban s csak néhány megbágyadt színre szorítva merül fel.

Utolsónak szólunk a protagonistáról: Csontos Gyuláról. Ankerschmidtje — mi tagadás — meglehetősen csalódást okozott. Nem a fantáziájában volt a hiba, a jó és egységes elgondolás lépten-nyomon kiütközött játékból. Csak épen — játszani nem volt sok kedve. Ilyesmire rajta újabban elég gyakran megesik. Nagyon is rábizta magát arra az «otthonosság»-ra, mely bizonyos mértéken túl már a pongyolasággal rokon. A beszéd színezésében, az illuziókeltéshez szükséges éberség mértékében annyira takarékos, hogy maholnap a színpadi *alakítást* merőben színpadi *jelenlétté* egyszerűsíti. Mi az eszközök minimálisra szorításának nagy becsülői vagyunk. De Ankerschmidt alakja gazdagabb árnyalással él bennünk, mint amennyire a Csontos Gyula «nappali» egyéniségéből futja. A színházi estén a színész egyéniségének ki kell tágulnia, meg kell hatványozódnia a magára vett jellem tulajdon színeitől és ízeitől. Csontos akárhányszor megmutatta, mennyire birtokában van ez a képesség. Egykedvűséggel, kényelemszeretettel nagy dolgoknak még a megsejtéséig is bajosan jutni el, életreszólításukhoz meg épen

kemény küzdelem, a művészi lélek önmérsztő kigyulladását kívánatlik.

*

Hauptmann Gerhard Elgá-ja, melylyel a Kamara Színház kapuját megnyitotta, költője négy évtizedes pályájának még az első feléből való. Vele a színpadi naturalizmusból a romantika kékfényű partja felé tart, most is az álom csónakján, akár tíz évvel korábban a *Hannelé*-ben. Csak-hogy jóval elszántabban és szabadabban. Az ibseni, zolai iskolára itt már nem esküszik, kezdőkorának mentorai közül csak Dosztojevszkij kezét nem engedi még el egészen. Keserősége sem a naturalizmusé már, távol minden elvi pesszimizmustól romantikus látomás lidércfényében villogtatja a boldogság problémáját. Jaj annak — véli — ki boldogságát aszszonyra, gyermekre alapítja. Középkori, kemény férfi történetén mutogatja tételét, szinte Poe Edgarián sejtelmes keretbe foglalva, de hősenek lelkében a Dosztojevszkij-féle evangéliumi szellem is eleven, a lengyel gróf othellói emésztődésében egyre az irgalom és megbocsátás zaklató vágya dörömböl. Hauptmann kemény, harcos lelkének mélyén feminin gyöngeségek és ellágyulások lappanganak. E kétarcúsága szempontjából az *Elga* huszonöt év távolából is érdekes, megkapó alkotás. Színpadi műnek talán valamelyest meghervadt, de költeménynek máig nemes és megindító.

Hozzánk már frissiben eljutott, akkor a Thália társaság mutatta be, azután majd húsz évvel utóbb Forgács Rózi kamaraszínháza állt elő vele.

Most örömmel üdvözljük első színházunk műsorán, hol Hauptmann hosszú idő óta amúgy is csak a vas-kosan mulatságos *Biberpelz*-cel jutott szóhoz hébe-korba.

S elismeréssel nemcsak a szándéknak tartozunk, hanem — minden

fenntartás nélkül — a szándék kivételének is. Ez az előadás a színház legjobb színvonalán áll. Bálint Lajos fordítása nagy szeretet és stílusérzék terméke, a rendezés nemkülönben. A szereposztás is teljesen tudatában volt, hová kit kell állítania s minden helyre volt is, akit méltán állíthatott. A megtért Kiss Ferenc pályájának egyik legszebb feladatát kapta, latba is vetette minden erejét, öröm volt látni a művész becsvágyának fellobo-gását a sztár-kirándulások bölcs — remélhetőleg most már végleges — lefűvése után. Valódi hévvel s művészi mérséklettel alkotott emberit, igazat, remeket. Tökés Anna is biztos elképzeléssel, hangban, mozgásban teljes hitellel rajzolta Elga alvajáró és istenkísértő bűnösségét. Fáy Szeréna nagy egyéni súlyt adott passzív szerepének. Bartos Gyula vén kulcsárja Szentgyörgyi Istváni fokon álló alakítás. Elga züllött bátyjainak szerepében Mihályfi Béla meg egy ifjú ösztöndíjas: Juhász József nyújtott háttorzongatóan groteszk karakterrajzot. Abonyi Géza is tehetségének új színeit bontotta ki a fanyar szerelmű lo-vag alakjában. Rosos Giza évek óta most mutathatta meg újra finom stílérzékét, gazdag arcjátékát. A keret-képekben pedig Forgács Antal férfias, friss német rittere és Losonczy Zoltán markáns csatlósfurája érdemel komoly méltánylást.

*

John Gay a XVIII. századeleji Angliának valódi «kócos» írótipusa. La Fontaine-féle alak — mondja róla Taine — «ki oly közel állt ehhez, amily közel egy angol állhat, azaz nem nagyon». Talpnyalóból és lázadóból volt összegyűrve: nagy urak költ-ségén élt és utazott és nagy urak orra alá reszelte a tormát: legjobban a legnagyobbak, az orvar urai ellen kapálózott. «Szomorú végzetem — írta — hogy semmit sem kaphatok

az udvartól, akár ellene írok, akár mellette.» Pedig kapott hol ezt, hol azt: a vakmerően támadó *Beggar's Opera*-ért tapsokat kapott, a még kihívóbban lázító folytatásáért, a *Polly*-ért szájkosarat.

A koldus operája koldusindulatot juttatott szóhoz operaparódia formájában. Közben betyárromantikával is hatott, rabló-pandur kergetőzéssel, akár csak két évszázad múlva Conan Doyle. Afféle színpadi laci-konyhát ütött, hol a savat-borsot nem épen kimélik. Taine minden fenntartás nélkül a «legkegyetlenebb és legszennye-sebb torzkép»-nek ítéli.

Századunk nincs hadilábon sem a kegyetlenséggel, sem a szennyes-séggel, nem csoda, ha Gay csiklandós főztjére is szemet vetett. Angliában a kuriózuméhség támasztotta életre s bevált kuriózumnak is. Németország már egyebet is szimatolt benne: politikát és erotikát, ott a «politisch Lied» most épen nem «garstig Lied», a szekszuális bátorság pedig a színház nyilvánosságát egyre hajlandóbb össze-téveszteni más nyilvános helyekével. Bertold Brecht, a naturalista-expressz-ionista író lecsapott a hálás matériára s olyan bolsevista-atheista-trigá-mista vagdalékot szolgáltat fel belőle, hogy «porosz azt hallgatja örömmel». Lett is belőle berlini méretű «bomba-siker».

Kétségtelen volt, hogy ez a szen-záció hozzánk is átesap, de az is, hogy róla a magyar sorompónál a német «Zuwag»-ok rendre lemaradoz-nak.

A Vigszínház nem is ezt a *Drei-groschenoper*-t mutatta be, hanem annak csak afféle «ad usum Delphini» kiadását, egy kis angol nyersanyagból, némi berlini rendezés-reminiszcenciá-ból s jócska Heltai Jenő-féle hozzá-adásból. Most afféle vigszínházi «Ka-likó-bál» kerekedett belőle, mely kö-rülbelül úgy viszonylik Gay csatorna-romantikájához, mint a pesti autó-

taxis szüreti ünnepélyek az igazi ma-gyar szürethez. A színpadról raffi-nált, néhol keserű, néhol pikáns illa-tok áradnak, de arra már valóban semmi sem emlékeztet, hogy Gay egyik költeményében az istennőnek is — Cloacina a neve . . .

Díszlettervezőnek, rendezőnek, kar-nagynak össze kellett itt fognia, hogy újszerűt, a Vigszínház szokott realiz-musától ugyancsak elkanyarodót ad-jon. A tálalásban akad is sok figye-lemreméltó s amibe most itt vala-hára bátran belevágtak, abból új színpadi művek új játéktíljé tekintetében talán majd más alkalmakkor, más területen is nem egy tanulságot és értékesíthető «trouville»-t várha-tunk. A színészi részt már bajosab-ban sikerült a szokatlan kívánalmak-hoz hozzáhangolni. Ezt egészében va-lami józanság bénította, a groteszk szolgálatába csak egyesek és elvétve mertek egész odaadással szegődni. Egyes jó akcentusokra teljes színpadi élettelenlések következtek s főleg a darab egyre hánykolódó sokrétűsége sikkadt el egészen. Itt a színésznek is stílust kellene teremtenie abból a diszharmóniából és kakofóniából, me-lyet a zenekar szakszofonja már tel-jes önbizalommal szóhoz juttatott. A Vigszínház művészei még jobbára mind «szerep»-ekbe akartak belehe-lyezkedni, mintha túlságosan kész-pénznek vették volna, hogy a színlap zenés «vígjáték»-ot hirdet.

Gaál Franciska ébenséggel fejébe vette, hogy önmagához cukrosítja és illatosítja a rablókapitányné koldus-vajda-ivadéknak szilaj apacsideál figu-ráját. Mindent elejtett, ami feladatá-ban «fruskán»-túli. Jávor Pál a gaval-lér rablóvezérből a darab első felében piperkőc csirkefogónál egyebet alig mutatott, de a tragikómiikus befejező szakaszokban megkapott fiatal heve, valódi drámai vérmérséklete. Gomba-szőgi Ella szerepe a berlini változat-ban bizvást az «ordenárság» koroná-

zatlan királynéjának fokozatát viselte. Nálunk ez alak jótékonyan öszszesugorodott, de vázlatos körvonalai is megtetszett ennek az eredeti és friss képzelmű művésznőnek nem mindennapi biztossága és izléses mértéktartása. Mály Gerő koldusvajdája egészen híján volt minden «unheimlich» vonásnak. A nyomor Shylockját kellett volna rajzolni s mutatott helyette egy sörfilozófiára hajlamos nyárspolgárt. A koldus-suite-ből Peti Sándor ex-szabó banditája tűnt ki, a lupanár-társadalomból Szilágyi Marcsa kívül-belül színes külvárosi démonja. S végül volt az előadásnak egy igazi meglepetése is: Sárossy Andor, kit ezen a színpadon először láttunk s más színpadokról is jóformán csak bariton énekbetétek előadójaként ismertünk, a panamista és vajszívű sheriff figurájából olyan életteljes, benső humorral aláfestett karikatúrát csinált, hogy a színház együttesében méltán várhatjuk sokatígérő elhelyezkedését. Bizonyos, hogy a «bennszülöttek» között ezúttal ez az idegen portáról beköszöntött művész érezte meg legjobban a darab stílusát. Az eddigiek után talán mondanom sem kell, hogy «darab»-on itt nem a Gay-ét s nem a Brechtét értem, a Heltaiét sem, hanem azt a hármuk által viribus unitis létrehozott valamit, amit a Vigszínház egy kicsit bizonytalan-kodva gondolt el s még tétovábbban ütött nyélbe.

*

A Magyar Színház a nyáron gazdát cserélt, irányítása nagy munkakedvű, sok tapasztalatú dramaturg kezébe került, gazdag programmal indul, mely arról is kezeskedni látszik, hogy a színház megint fokozottabban hú kíván lenni «magyar» nevéhez. A szép tervekhez talán majd az eddiginél becsvágyóbb, játéktípusban egységesebb együttest is sikerül teremtenie.

Bemutakozásul egyelőre külföldi,

Párizsban többszáz előadást megért darabot választott, főszerepeit vendég művészpárral játszatja s a rendezést sem «kebelbeli»-re bízta. Így az egész előadás némi kis — vigszínházi tekintélyre támaszkodik.

Erősen «vigszínházias» maga az újdonság is. Edouard Bourdet két évtizedes ismerőse a budapesti közönségnek, érte már itt kasszasiker is, bukás is, érte — betiltás is. Tökéletes technikájú, éles szemű, szellemes író, erős szatírai éllel és ugyancsak szabad szájjal. Igen szeret «kényes» dolgokról beszélni, első művében, a *Rubicon*-ban a felszínes malackodás jól kitaposott útján indult, később mélyebbre tekintett, témái a való élet közelébe kerültek, de a témák tálalásában, előadásuk hangjában jobbára azután is át-átlépte a Rubicont. Legfinomabb, irodalmi csemegezámba menő szatírája, a *Most jelent meg* is csak némi cenzúrázással lett nálunk Kamaraszínház-képesé. A híres, sőt hírhedt *La prisonnière* pedig csak idegen nyelven próbált megszólalni, de még így is torkán akadt a szó.

Most bemutatott legújabb munkája, *A gyöngye nem* az önállósuló nőnek s az effeminálódo férfinak groteszk szembeállítására s egyúttal egy kissé az elerőtlenedésbe és cifra nyomorúságba süllyedt Európáé is a brutális és degesz pénztárcájú Amerikával. Párizsban ez a feje tetejére állt világ nyilván jobban megfigyelhető, mint minálunk, ott a szerelmi karrierből élő, prostituált férfi, meg az egyre költségesebb fényűzéssé váló férfiert munkát és anyagi áldozatot vállaló nő bizonyára intézményesebb, bár kötve hiszszük, hogy Bourdet műve «életkép»-nek — aminek a színpad jelzi — ott is teljes hitelű lenne. Mert tételét a szerző épen nem a félvilág miliójében mutogatja, hanem legbensőbb családi körben, a jókiállású fiatalembereknek vesződéses (mi tagadás: fölöttébb guszttustalan) «nőhözadás»-a itt egye-

nest anyai gondozásban történik, az előkelő szálló halljában valóságos le-
gényvásárt csapnak s e megkerült
világ egyetlen józan raisonneurje, a
sok vihart látott maître d'hôtel, ki-
nek minderről megvan a maga, nem
épen megtisztelő véleménye, elvei
fenntartásával a főkanál minden piz-
kos lében.

Nem életkép ez, inkább képtelenné
felfújt élet. Ez az «ad absurdum» való-
sággal módszerré válik a darab egész
fölépítésében. Valahogy a régi mókás
vers receptjére történik itt minden:

*Benéztem az ajtón,
Bementem az ablakon,
Szoba volt az asztalon,
Székek ültek urakon.*

Bourdet is azzal operál, hogy kö-
vetkezetesen felcseréli a szerepeket, a
férjfogás ezerszer megírt komédiáját
most — ezeregyedíkszer — megírja a
visszájára. Ez a fogás meglehetősen
átlátszó s már az első jelenetek után
az egyhangúság veszedelme fenyegeti.
Írói rutinja épen abban tetszik meg,
hogy ezen az egy húron is győzi há-
rom felvonásnyi variációval, unal-
massá sohasem válik, helyel-közzel
pedig a dialógus vezetésében a leg-
kitűnőbb francia hagyományok ma-
gaslatán mozog. Lakatos László for-
dításában a párbeszédnek sava-borsa el
nem vész, hajlékony, fordulatos nyel-
vén csak itt-ott ejt szeplőt egy-egy
«nem-e jött meg» vagy «mi az, hogy...»-
féle tizenhárompróbás pestiesség.

A jól perdülő szöveget jó előadás
pergette. Góth Sándor keményen fogta
a kantárt, egybe is vágott minden:
igazi művészi egység volt az előadás-
ban s az ily egységben — mint újra
meg újra kiviláglik — az egyéni ér-
tékek is jobban kibontakoznak. Akik
e deszkákon a tavalyi tétova szezon-
ban hasztalan keresték önmagukat,
most akárhányan egy csapásra meg-
találták. Lázár Máriában eddig inkább
csak sejtettük a kiváló vígjátéki szí-

nésznőt, mostani szerepével azután
megmutatta, hogy jogos volt a biza-
kodás: kitűnő mozgású, kellemes be-
szédű, finom humorú figurát terem-
tett, biztos fantáziával, komoly tu-
dással. Zala Karolát sem láttuk az
Olympia óta ilyen jellegzetesnek. Tu-
ray Ida egyéniségéhez pompásan talál
a feladata, pompásan oldja is meg.
Mészáros Giza izléssel és mértéktar-
tással tette elviselhetővé kényes sze-
repét. Ráday Imrét már külön alkal-
makkor jobban értékelhettük, most
csak sugárzó fiatalságával hatott.
Berczy Gézában sok a külsőség, az
Alapiék társulatából ittmarasztalt
Petheő Zoltánban pedig a szögletes-
ség. Dénes Györgynek nagy érdeme,
hogy az ellenszenves gigolo-figurába
valami kedvességet vitt bele — a
magáéból. Körössy Angela és Horváthy
Elvira hálátlanabb feladatokat láttak
el, sok gráciával.

Az együttesnek valódi súlyt a
Góth-művészpár vendégjátéka adott.
Mind a ketten teljes erejüket latba-
vetették, hogy a színház új indulását
frissen és előkelően intonálják. Góthné
a nem épen finnyás diplomáciájú ma-
mát kápráztató beszédművészetrel s
az alak visszasságát jótékonyan eny-
hítő finom irónikus árnyalással for-
málta meg, Góth pedig az «úri huncut-
ság»-okból élő, de felőlük egészséges
plebejusi véleményt tápláló szerelmi
titkos tanácsos alakjában csillogtatta
fölényes játéktudását és bizonyította
be izléses mérsékletét.

*

A *Fruska* nagy sikerére a Belvárosi
Színház könnyen ráduplázhat új évad-
jának első ujdonságával, Faragó Sán-
dor és László Aladár *Egy lány, aki mer*
című vígjátékával. Irodalmi becsérték-
ben ez sem valami nagy kalkulus, ta-
lán szerényebb amannál is, de van
benne sok jóleső frissesség, őszinte jó-
kedv s az irrealitás elfogadtatására
való képesség. Az «érvényesülő» bakfis

komédiáját írják meg, ki színpadjainkon évek óta száz variációban érvényesül, jobbára írógépje segítségével s jobbára bankdirektori szobákban. Ezek az «esetek a bankvezérrel» sem épen a valóságból kerültek a színpadra, inkább érzelmes grizettek álmaiból, kik mint közönség sem bírtak megszabadulni attól az optimista feltevéstől, hogy amit a színpadon Gaál Franciska kiharcolt, azt a boldogságot egyszer még ők is elérhetik.

Szerzőink most a képtelenségig, majdnem a paródiáig fokozzák ezt a «műfajt», az ő előírásukat követni sem nem bátorságos, sem eredményt nem igen ígér: hősnőjük magát nem «felírógépe» a boldogságba, hanem erélyesen — felinzultálja. Vakmerő botrány árán búvik ki a telegkönyvvezető úrral való egybekelés obligója alól s ugyanez a csattanós botrány völegényhez is juttatja, nem épen «csókonszerzett»-hez. Kegyelmes asszony lesz belőle, mert a meghatalmazott miniszterek tudvalevőleg feleségül szokták venni azt, aki őket felpofozza.

Az ötlet — mondom — annyira képtelen, hogy már szinte jó: a valóságtól egy csapásra (itt a szó szoros értelmében «csapás»-ra) úgy elszakadunk, hogy a mesét illetőleg valószínűségi kérdésekkel lábatlankodni azután már eszünkbe sem jut, csak az ügyes tánclépéseket figyeljük a kifeszített kötelen. Ahol az exponálás nehézségeit takargatni kell, ott a szerzők kabarétarkaságú (és kabaré-felzínességű) fogásokkal iparkodnak a figyelmet máshová terelni, de el kell ismerni azt is, hogy a második meg a harmadik felvonás egy-egy szerelmi duettjében kétségbevonhatatlan írói vénával a lélek néhány őszinte szavára is ráhibáznak. A lányörzői hivatásában megzavart Matild néni alakjában pedig teljes művészi hitelű, rendkívül jóízű charge-figurát sikerült teremteniök.

A Belvárosi Színház előkelő művészi munkája meg épen jelentékenyen

megjavítja és megnemesíti a darab színvonalát. Ebben két olyan teljesítmény is akad, mely mai színészetünk legfigyelemreméltóbb értékei közé számít. Az esztendeje feltűnt Dayka Margitnak csak most kínálkozott valójában alkalma, hogy teljes mértékben igazolja azt, mit róla ezen a helyen vígszínházi bemutatkozása alkalmával írtunk: «Egyéni varázs van benne, tizedik szava után már egész lélekkel figyeljük minden szemrebbenését. Beszédét lélek fűti, üde naivitásából az únos-üntig ismert naiva-«metier» soha ki nem ütökzik. A főváros ezerszemű nézőtere igazolta azt a jó szemet, mely e sokatígérő tehetséget a vidéken felfedezte. Most az új darab leghetetlenebb szituációiban az alvajáró biztosságával találta el azt a hangot, mely a lényegében üreset és talmít igazzá, művészi- leg átéltté képes «hamisítani». Gazdag, őszinte megindultságú lelkét költöztetett a lombikban előállított figurába, szavai szinte gyökerestül kerültek elibénk e lélek talajából, gesztusai pedig a réti pillangó könnyűségével és természetességével csapongtak abban a friss levegőben, mit megint csak ő maga teremtetett meg önmaga körül. Játékának ígérete nem a raffinált esz- közöké, hanem a legnagyobb s ép ezért legritkább színészi értéké: az egyéniségé.

Vágóné Matild nénije is a kiváltságos színpadi élmények közé tartozik. Ez az epizódban magáért mindig pompásan helytálló művésznek csak a legutóbbi időkben bonthatta ki egészen lelkének minden őszi pompáját. Tavaly Szomory *Takáts Alice*-ában monumentalitásig emelkedett. Utána úgy hírllett, hogy pályáján megfáradt és vissza akar vonulni. A Belvárosi Színház ujdonságának ez a legjobban meglátott s legizesebben megírt alakja, úgy látszik, ismét felkeltette becsvágyát, magának valóbb feladatot csakugyan keresve sem találhatott volna

s most már alig hihető, hogy egyhamar leengedjék a színpadról. Benne Rákosi Szidi magaslatán jár, a meleg szív és szinte eszköztelen közvetlenség birodalmában.

De jó és lelkes munka a többieké is. Közülök Somlay Artúr elegáns és diszkrétén érzelmes kegyelmese jár az élen. Gózon Gyula józanul szerelmes nagyvágója mulatságos, egy kissé talán kelleténél rikitóbb karikatura. Ihász Lajosnak is ezen a színpadon le kell szoknia néhány felesleges kabaré-aláhúzásról; megfigyelése, mozgása egyébként igen jó. Székely Lujza finoman beszél, csak nem elég meggyőzően léha és «önálló». Sugár Lajos rokonszenves hangfóggóval játszik a szerkesztői konfidencia húrjain. A Magyar Színházból átkerült Szigeti Jenő ügyvédje valamivel demokratikusabb föllépésű, mint aminők a «kegyelmes» kliensekéi szoktak lenni. Pataky Miklós akkurátus s a helyzet magaslatán álló detektívje jóízű epizód munka.

Rédey Tivadar.

Képzőművészeti szemle.

A Szent Imre-szobor.

A lilimos királyfi tiszteletére rendezett fényes ünnepek nem múlnak el nyomtalanul Budapest felett. *Izabella* királyi hercegasszony Szent Imre szobrával ajándékozta meg a nemzetet: a hódolat aktuális pompájából ez a szobor kiválik s ércből öntött maadandóságával messze a jövőbe néz.

Alkotója, *Kisfaludi Strobl* Zsigmond igen érdekes feladat előtt állott s azt szerencsésen meg is oldotta. Szent Imre alakját a mult távolából közelebb hozta, összekötötte a mai étellel, a mai ideálok fohászába állította. A szent királyfi bronzalakja magas talapzatán egyedül áll, kiválik a többiek közül. Szelíden, jószágosan, merengve néz maga elé, silhónettje

lágyan rajzolódik az égboltozatra. Lábainál hódoló csoport helyezkedik el: leányok, akik liliomot nyujtanak feléje, meg izmos fiatal férfiak: cserkészek, leventék, emerkánások, szimbolumai azoknak a csoportoknak, melyek a szent kultuszával bensőséges kapcsolatban vannak. A mai élet veszi körül, mai emberek és mai eszmék hódolnak szent alakja körül. A kompozíció háromszöge a szereplőket szigorú egységbe fogja. Mintázásuk bátor és erőteljes, ki kell emelni a modern ruhák sikerült ábrázolását, amely mutatja, hogy szobrászaink alapos ok nélkül idegenkednek a mai öltözetek ábrázolásától, mert azoknak megoldásában igen sok és érdekes plasztikai lehetőség rejlik.

A szobrászat stílusproblémáin kívül a szép emlék még egy szempontból figyelmet érdemel. A királyi hercegasszony nemes tette a Habsburgok műpártolásának régi fényét idézi emlékezetbe, amelyből hazánknak alig jutott egy-egy sugár. Szent Imre szobra az első emlékszobor, amelyet Habsburg-család tagja Magyarországon emelt, mert az előzőek — pl. a milleniumi szobrok — nem családi, hanem magyar királyi megbízásból és költségre készültek. Izabella királyi hercegasszony szívvel-lélekkel ott állt megvalósuló gondolata mellett, olyan yira, hogy feliratait maga váltogatta ki *Tormay* Cecilia Kis magyar legendáriumának régies zamatú, ékeesen zengő mondatai közül. G.

Csoportkiállítás az Ernst-múzeumban. Az Ernst-múzeum, régi szokásához híven, szezonnyitó kiállításán néhány fiatal festő bemutatkozására nyújt alkalmat. Négy nagyon különböző művész képei töltik meg a termeket. *Márkus* Imre kisméretű pasztellképein nehéz, összefogó és tagozó konturok között elmosott és szűk tónusokba sűrített színekkel súlyos, tömör formákat ad. Van ebben a mód-